

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2011, Volume: 6, Number: 2, Article Number: 1C0392

EDUCATION SCIENCES

Received: November 2010

Accepted: February 2011

Series : 1C

ISSN : 1308-7274

© 2010 www.newwsa.com

Nail Yıldırım

Gaziosmanpaşa University

nailsan60@hotmail.com

Tokat-Turkey

OKUL MÜDÜRLERİ DENGE TUTUM ÖLÇEĞİ (OMDTÖ) ARACININ GELİŞTİRİLMESİ GEÇERLİLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

ÖZET

Bu çalışmada okul müdürlerinin denge sağlamaya yönelik tutumlarını ölçmede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirilmek amaçlanmıştır. Başlangıçta 28 maddeden oluşan anket uzman görüşü sonrasında 24'e düşmüştür. 24 maddeden oluşan ölçek Amasya ilinde bulunan okul müdürlerinin tamamına uygulanmıştır. Elde edilen verilere açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Faktör analizi sonucunda ölçeğe giren 24 maddenin KMO değeri .87 ve Bartlett testi sonucu, 1568,714 ($p < 0,0001$) olarak bulunmuştur. KMO'nun .60'dan yüksek, Bartlett testinin anlamlı çıkması verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Faktör analizi sonucunda ölçeğin iç tutarlık anlamında güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alpha değeri hesaplanmıştır. Tüm ölçeğin iç tutarlık katsayısı (Cronbach α) .92 olarak bulunmuştur. Açımlayıcı faktör analizi Yapı geçerliği sonuçları ölçeğin toplam varyansın %57,065 'ini açıklayan dört faktörlü bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Denge, Okul Müdürleri, Ölçek, Geçerlik, Güvenirlik

SCHOOL PRINCIPALS BALANCE ATTITUDE SCALE (SPBAS) TOOL DEVELOPMENT, VALIDITY, AND RELIABILITY STUDY

ABSTRACT

It is the school principal who is going to reinstate the balances and is also responsible for doing so. In this study, it is aimed at developing a valid and reliable scale that can be used for measuring actions of school principals to establish balance. Initially, a questionnaire of 28 items was prepared; however, the number of items was decreased to 24 after consulting expert opinions. This scale of 24 items was applied to all school principals working in Amasya, Turkey. Exploratory factor analysis was applied to the data collected. According to the results of factor analysis, KMO value of 24 items in the scale was detected to be .87 and the result of the Bartlett test was 1568.714 ($p < 0.0001$). The fact that KMO is greater than .60 and Bartlett test is significant indicates that the data is suitable for factor analysis. As a result of factor analysis, Cronbach's Alpha value is calculated to determine reliability of the scale in terms of internal consistency. Internal consistency coefficient (Cronbach α) of the whole scale was found to be .92. Exploratory factor analysis structure validity results showed that the scale had a four-factor structure explaining 57.065% of the total variance.

Keywords: Balance, School Principals, Scale, Validity, Reliability

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Her bir disiplin, *denge* kavramını kendine göre açıklar ve örneklerini ortaya koyar. *Denge*, kararlılık durumu, belli faaliyetten uzaklaşmama eğilimi olarak tanımlanmaktadır (Öncül, 2000: 299). *Denge* kavramı, sistem, uyum, canlılık, üretkenlik ve olumlu işleyiş kavram ve süreçleriyle doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilidir. *Denge*, hem statik hem de dinamik özelliklere sahip olup durumdan ziyade süreç ifade eder. Örgütü gerek yönetim süreçleri gerekse sistem yaklaşımı açısından ele alındığında, süreç ya da sistemin öğelerinin herhangi birindeki *dengesizlik* durumu, bütün sistemde kısa ve uzun vadede olumsuz etkileriyle kendini gösterecektir (Töremen ve Ersözlü, 2010: 130). Sistem, bir amaç için birleşen, birbirine dayanan ve birbirini etkileyen parçaların oluşturduğu bir bütündür. Sistemin amacı, parçalardan oluşan bütünü yaşatmaktır. Sistemin üç özelliği vardır: Bunlar 1. *Dengelenim* durulum 2) Büyüme, 3. Güçyitimi. Sistem, işleyemeyeceği bir girdi aldığı ya da iç çelişki ve sorunlarla karşılaştığında *dengelenime* düşer. Sistem, girdilerini seçerek, iç çelişkilerini ve sorunlarını çözerek durulumu ulaşılmaya çalışır. Sistem, gücünü artırmak için büyüme ister; ama zamanla güç yitimine uğrar (Başaran, 2008: 73).

İki tip *denge* vardır. Bunlar programlanmış *denge* ile yenilikçi *denge*'dir. Her iki *denge* türü de koruyucu işleve sahiptir. Sistemin içinde ve çevresinde meydana gelen değişmelere, değişen koşullara karşın varlığını sürdürmesini olanaklı kılar. Programlanmış *dengede*; Sınırlandırılmış bir *denge* söz konusudur. Bu da sistem açısından gelişememe adına sıkıntılı olabilir. Bir okul, bir sınıftaki öğrenci sayısını çok düşük tutmaya karar verir ve bunu değişmez bir standart olarak saptarsa, çözdüğünden çok sorun yaratabilir. Yenilikçi *denge*: sistemin mevcut yapısı ile duruma uyum sağlayamadığında, gereksinim duyulan süreci ifade etmektedir. Yenilenme, çoğunlukla sistemin çevresinde değişme meydana geldiğinde gerekir. Örneğin, çevredeki değişmelere koşut olarak programlarda da gerekli düzenlemenin yapılarak gereksinimin karşılanması (Aydın, 1994: 200-203).

Eğitim sistemi sosyal, politik ve ekonomik değişmelerden hızla ve geniş ölçüde etkilendiğinden, uyum alt sisteminin de böyle değişmeleri izleyecek ve karşılayacak araştırma geliştirme gücünde olması zorunludur. Örgütlerine sistem yaklaşımını seçen eğitim yöneticilerinin her şeyden önce örgüt çevre bağımlılığını anlamaları ve kabul etmeleri gerekmektedir. Sonra bu iki sistemin birbirine olan bağımlılık ve katkılarını *dengeleştirmeleri* gelmektedir. Ayrıca bu yaklaşımı benimseyen eğitim yöneticileri, örgüt liderliği üstünde sistem liderliği yaratmak ve sağlamak zorundadır (Bursalıoğlu, 2000: 17).

K. Lewin'in geliştirdiği Güç Alanı Analizi, değişim sürecinde çatışan güçleri açıklayan bir modelidir. Lewin'e göre sosyal sistemler daima bir *denge* arayışı içindedir ve belli bir *denge* noktasında bu dengeli durumu korumak ister. Değişim bu *denge* durumunu bozan bir olaydır. Değişim bir yandan sistemi değişime zorlayan kuvvetlerin; bir yandan da değişime karşı koyan-direnen kuvvetlerin etkileşimi sonucu ortaya çıkar (Koçel, 1993: 518). Değişimi izleyen uyarlanma sürecinde, grup yeni *dengeye* ulaşmadan önce, etkililikte geçici bir düşüş meydana gelmesi doğaldır (İlğan, 2008: 92).

Dengeye ilişkin olarak Türkiye'de okullarda 1999 yılında uygulanmaya başlanılan Toplam Kalite yönetimi ilkelerinden "m" dadesi; "Kurumsal ve bireysel amaçlar arasında *denge* sağlanarak çalışanların iş doyumunu göz önünde bulundurulur", maddesi ile kurum birey *dengesinden* söz edilmektedir.

Dengeye yönetici açısından bakıldığında, kolaylaştırıcı liderlerin duygusal *dengesinin* öne çıktığı görülmektedir (Hensey,

1999). Bu liderler, kararlı vizyoner özellikleriyle, anlayışlı, dinleyici ve güçlendirici özellikleri kişiliklerinde dengeli bir şekilde harmanlamalıdır (Moore, 2004). Kolaylaştırıcı liderler; görevlerin zorluğu ve karmaşıklığından dolayı ihtiyaç duyulan otoriter yönlendiricilik özellikleri ile işgörenlerin ihtiyaç duydukları insancıl ve destekleyici özellikleri, yönetilenlerin yeterli düzeylerini de göz önünde bulundurarak dengeli bir şekilde uygulamalarına yansıtmalıdır (Hord, 1992).

Yöneticilerden kadın yöneticilik stratejileri güce dayalı geleneksel modelden oldukça farklıdır. Bunlar görevlerin yerine getirilmesinde serbestlik ve nedensiz kavgalarda tarafsızlığı içermektedir. Liderlik biçimlerinde devamlı olarak iletişim kurmak ve topluluğa daima bilgi vermek önem taşımaktadır. Özellikle işgörenlerin iş ve özel yaşamları arasında bir denge kurmalarına ve bu dengeyi devam ettirmelerine fırsat verilmesini sağlamaktadırlar (Sherman, 2000: 1).

Okul yöneticisi okulun yasal otoritesi, gücün en önemli simgesi ve sahibidir. Okuldaki tüm etkinliklerin başarıya ulaşmasında anahtar kişidir (Güçlü, 1997). Okul yönetimi ile ilgili literatürde okul yöneticisinin sahip olması gereken altı önemli rol; yöneticilik, öğretimsel liderlik, disiplin koyuculuk, insan ilişkilerini kolaylaştırıcılık, değerlendiricilik ve uzlaştırıcılık olarak tanımlanmaktadır (Töremen ve Kolay, 2003). Okul yöneticisinin bu rollerle öğretmenleri güdüleyebilmesi, değerlerle öğretmenleri yönlendirebilmesi, onu informal bir lider konumuna getirebilir (Çelik, 2003). Bir yönetici olarak okul müdürünün tarafsız ve adil olması beklenir. Yönetici görevleri gereği sürekli olarak birlikte çalıştığı insanlarla etkileşim içerisindedir. Örgütsel amaçların gerçekleştirilmesi için sağlıklı bir etkileşim ortamı oluşturulması gerekir (Uysal, 2001). Yukarıdaki paragrafta sözü geçen değer, adalet, etkileşim, uzlaştırıcılık kavramları dengeyle ilişkili görülmektedir.

Keçecioğlu (2001, 47), değişim sürecinde örgütsel yapıdan kaynaklanan engeller arasında "Değişimin gruplar ve bölümler arasındaki mevcut güç dengesini bozacağı endişesini" de saymıştır. Görüldüğü gibi değişimler dengeleri bozmaktadır. Bozulan dengelerin yeniden sağlanması okulun en kritik öğelerinden yöneticilere düşmektedir. Başar (2001: 2-3) okulun üç görevinden söz etmektedir. Bu görevlerden birisi de dengeleme görevidir. Okulu çalışanlarla beraber müdür yönettiğine (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, 2010: md.60) göre okulun bu görevini yerine getirmesi gerekenin okulu yönetme işinden sorumlu tutulan müdürün görevleri arasında olduğu söylenebilir.

Şişman (2007: 49), okul müdürünün okulda farklılıklarla beraber bir arada yaşama kültürü oluşturmasından söz ederken okulda yaşam dengesinden bahsetmektedir. Bir arada yaşama kültürü için koalisyon oluşturulursa öğrenciler öğretmenler arasında da denge kurulmuş olacaktır. Turan'da (Açıkalin, A., Şişman, M., Turan, S. (2007: 91) iyi bir müdürün bir takım insani ve mesleki yeterliklerinden söz ederken; "iyi bir müdür dengeli bir yaşama sahiptir" ifadesiyle yöneticilerin kendi yaşamında dengeden söz etmektedir.

Dönmez (2002: 41)'e göre, okul müdürü, okulda ve çevrede liderlik rolü oynayabilmek için çevrenin ve okulun değerlerini bilmek ve dengelemek zorundadır. Dönmez (2002: 41)'in yapmış olduğu araştırma bulgularına göre okul müdürleri bu konuda kendi yeterliklerini düşük algılamaktadırlar. Okulun asıl unsuru olan öğrenciler, her şeyden önce akademik başarılarının okulun bütününden çok önce buldukları sınıfta tanınmasına ve bilinmesine ihtiyaç duyarlar. Bu nedenle yönetici, sınıf ve okul içinde ödül sistemlerini uyumlaştırarak dengeli bir biçimde kullanmasını sağlamalıdır (Şişman, 2002: 95). Bursalıoğlu'na (2000),göre de başarılı bir okul yöneticiliği, yönetimin temel kavram

ve ilkeleri ile eğitime özgü yanların dengelenmesini gerekli kılmaktadır.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Dengeye ilişkin ilgili alan yazın incelendiğinde, okul yönetiminde denge olarak, kuram uygulama dengesi, çevre dengesi, öğrenci dengesi, veli dengesi, yöneticinin kendi dengesi gibi konular görülmektedir. Örgütlerde meydana gelen her değişme örgütte bulunan tüm kesimleri etkilemektedir. Bu noktada bir dengeleyici gerekmektedir. Her planlı değişimde meydana gelen dengesizliğin giderilmesinde kurumunu amacına ulaştıracak okul müdürü sorumlu tutulmaktadır. Araştırmacının kendisi de okul müdürlüğü yaptığı dönemde fark etmiştir ki, yapılan her çalışmada mutlaka ilgili tarafların dengesi gerekmektedir. Bu araştırmanın da konusu, okul müdürlerinin denge rollerine ilişkindir. İlgili alan yazında okul yönetiminde dengeye, yöneticilerin denge rollerine ilişkin ölçeğe rastlanamamıştır. Bu yüzden bu çalışmanın eğitim yönetiminde denge ölçeği konusundaki ihtiyaca cevap vereceği düşünülmektedir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, okul müdürlerinin okullarında denge sağlama tutumlarını ölçmede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmektir.

3. YÖNTEM (METHOD)

Bu araştırma, okul müdürlerinin denge sağlama tutumlarını ölçmede kullanılabilecek bir araç geliştirme çalışmasıdır. Aşağıda çalışma grubu, ölçme aracı ve verilerin analizinde kullanılan teknikler aktarılmıştır.

3.1. Çalışma Grubu (Study Group)

Araştırmanın çalışma grubunu 2010-2011 eğitim-öğretim döneminde Amasya ili ve ilçelerinde görev yapan anaokulu, ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapan toplam 135 okul müdürü oluşturmaktadır. Çalışma grubuna ilişkin demografik özellikler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma grubu demografik Özellikleri (n= 135)
(Table 1. Demographic characteristics of study group)

Demografik Özellikler	Değişkenler	n	%
Kıdem	1-5 yıl	15	11,1
	6-10 yıl	12	8,9
	11-15 yıl	9	6,7
	16 yıl ve yukarısı	99	73,3
Cinsiyet	Bayan	12	8,9
	Erkek	123	91,1
Okulun Bulunduğu Yer	Köy/kasaba	41	30,4
	İl/ilçe merkezi	94	69,6
Öğrenim Durumu	Önlisans	17	12,6
	Lisans	107	79,3
	Yüksek Lisans	11	8,1
Okul Türü	Okul Öncesi	8	5,9
	İlköğretim	93	68,9
	Ortaöğretim	34	25,2
Okulun Öğrenci Sayısı	1-200	38	28,1
	201-500	71	52,6
	501-1000	17	12,6
	1001 ve üstü	9	6,7

Tablo 1’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılımcıların %11,1’i 1-5 yıllık, %8,9’u 6-10 yıllık, %6,7’si 11-15 yıllık, %73, 3’ü de 16 yıl ve üstü kıdeme sahiptir. Katılanların %91,1’i erkek, %8,9’u da bayandır. Katılımcıların %69,6’sı il/ilçe merkezinde, %30, 4’ü de köy ve kasabada görev yapmaktadırlar. Katılımcıların %12,6’sı önlisans, %79,3’ü lisans, %8,1’i de yüksek lisans mezunudur. Katılımcıların Katılımcıların %5,9’u okul öncesinde, %68,9’u ilköğretimde, %25,2’si de ortaöğretimde görev yapmaktadırlar. Katılımcıların okullarında %28,1’inde 1-200 öğrenci, %52, 6’sında 201-500 öğrenci, %12,6’sında 501-1000 öğrenci, %6,7’sinde de 1001 ve üstü öğrenci bulunmaktadır.

3.2. Veri Toplama Aracı (Data Collection Tool)

Araştırmada Okul Müdürleri Denge Ölçeğinin (OMDÖ) geçerlik ve güvenilirlik analizleri için gerekli bağımsız değişkenlerin verilerini toplama amaçlı Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu; okul müdürlerinin kıdem, cinsiyet, öğrenim durumu, okulun bulunduğu yer, okulda bulunan öğrenci sayılarına yönelik sorulardan oluşmuştur.

Ölçeğin geliştirilmesinde dört aşama izlenmiştir. Birinci aşamada literatür taraması, ikinci aşamada madde havuzunun oluşturulmasına, üçüncü aşamada ise uzman görüşlerinin değerlendirilmesi ve son aşama geçerlik ve güvenilirlik aşamasıdır.

Okul müdürlerinin denge rollerine ilişkin alan yazın taramasında bu alanda yapılan araştırmalara çok sık rastlanmamıştır. Dengeye ilişkin daha çok örgüt ve yönetim kuramlarında sistem yaklaşımı açısından ele alındığı görülmektedir. Literatürde denge incelendiğinde, okul yönetiminde iç dış denge, yani öğretmen, öğrenci, veli, kurum, çevre dengelerinden kuramsal olarak söz edilmektedir. Öncelikle okul müdürlerinin dengeye ilişkin görev alanları belirlenmiş ve bunun üzerine denge noktaları oluşturulmuştur. Oluşturulan denge noktaları ölçeğin maddeleri olmuştur. Madde havuzunun oluşmasında literatürle birlikte Tokat ili merkez ilçede ve köylerinde çalışan 12 okul müdürüyle görüşme yapılarak denge tutumlarına ilişkin başlıklar belirlenmiştir.

Denge ölçeği için hazırlanan maddeler görüşme yapılan okul müdürlerine okutturulmuş; anlama ve cevap vermede yaşanan zorluklar giderilmeye çalışılmıştır. Daha sonra ölçek maddeleri eğitim bilimlerinden dört, psikolojik danışma ve rehberlik alanından iki, program geliştirme alanından iki, ölçme, değerlendirme alanından bir ve Türk dili alanından iki kişi olmak üzere toplam on bir akademisyenin görüşüne sunulmuş; eleştiriler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılarak ölçek maddelerine son şekli verilmiştir. Maddelerin amaç için uygun olup olmadığına ilişkin uzman cevapları, Likert tipi beşli derecelendirme ölçeği (hiç uygun değil = 1, tam uygun=5) kullanılarak elde edilmiştir. Maddelerin amaca uygunluğuna karar vermede hesaplanan madde ortalama puanları, beşli derecelendirme ölçeğinin orta derecede uygun (3) seçeneğinin gerçek üst sınırı olan 3.4 puanı ile karşılaştırılmıştır. Madde ortalama puanı 3.5’ten küçük olan 4 madde taslak formdan çıkarılmıştır. Başlangıçta 28 maddeden oluşan ölçekte uzman görüşleri sonunda 4 madde atılmış ve ölçek 24 maddeden oluşmuştur.

Okul Müdürleri Denge Ölçeği beşli Likert düzeyinde hazırlanmış, puanlama da buna göre yapılmıştır. Likert seçenekleri olarak “tamamen” “oldukça çok”, “orta düzeyde” “çok az” ve “hiç” düzeyleri benimsenmiştir. Tamamen seçeneğine 5, oldukça çok seçeneğine 4, orta düzeyde seçeneğine 3, çok az seçeneğine 2, hiç seçeneğine 1 puan verilmiştir.

Araştırmanın uygulaması Amasya ilinde bulunan okul müdürlerine ilçe ilçe yapılmıştır. Veri toplama araçlarını dolduracak okul

müdürleri için bir yönerge hazırlanmıştır; ayrıca, uygulamadan önce il/ilçe milli eğitim müdürleriyle de görüşülerek araştırmanın önemi sözlü olarak anlatılarak gerekli açıklamalar yapılmıştır. Anketlerin uygulanması esnasında il/ilçe milli eğitim müdürleri oldukça titiz davranmışlardır. Araştırmaya katılan tüm anketler değerlendirmeye alınmıştır.

3.3. Verilerin Analizi (Data Analysis)

Okul Müdürleri Denge Ölçeği (OMDÖ)'nin yapı geçerliği, faktör yapısı, açıklayıcı faktör analizi (AFA, exploratory factor analysis) ile incelenmiştir. AFA ile ölçekte yer alan maddelerin ölçtükleri gizil yapıların (faktörlerin) keşfedilmesi amaçlanmıştır (Büyüköztürk, 2003). Toplanan verilerin ölçeğin faktör yapısını belirlemek amacıyla, faktör analizi yapmak için örneklem büyüklüğünün yeterli olup olmadığını test etmede KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değeri ve verinin faktör çıkarmaya uygun olup olmadığına Barlett Testi (Barlett Test of Sphericity) sonuçlarına göre karar verilmiştir.

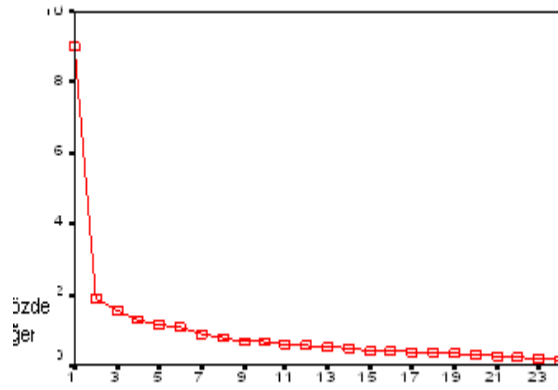
Ölçekte yer alması uygun maddeleri belirlemek amacıyla, maddelerin madde analizi ve madde-toplam korelasyonları ile ilgili analizler yapılmıştır. Bu analizleri takiben ölçeğin faktör yapılarını belirlemek için temel bileşenler analizi (Principal Component Analysis) ve bunun için Varimax rotasyon tekniği kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2003: 124). Araştırmada ölçek maddelerinin seçiminde bazı ölçütlere göre hareket edilmiştir. Bunlar, madde-toplam korelasyon katsayılarının 0,40'ın üzerinde olması, faktör analizinde faktör yükünün 0,30'un üzerinde olması, tek faktörde diğer faktör yapılarından en az .10 düzeyinde farklılık taşıyacak derecede yer alması ölçütleri olarak sıralanabilir (Büyüköztürk, 2003:118).

Okul Müdürleri Denge Ölçeğinden elde edilen puanların güvenilirliğini incelemek için ise, Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları, testi yarılama yöntemi, madde toplam korelasyonlarının hesaplanmasına ek olarak, üst %27 ve alt %27 grupların faktör ve madde ortalama puanları arasındaki farkların anlamlılığını test etmek için ilişkisiz t- testi kullanılmıştır. Araştırmada yapılan tüm analizlerde anlamlılık düzeyi .01 kabul edilmiş, bunun üzerinde olan anlamlılık düzeyleri ayrıca belirtilmiştir. Analizler SPSS 10.0 (Statistical Programming for Social Sciences 10.0) paket programıyla yapılmıştır.

4. BULGULAR (FINDINGS)

Ölçekte yer alan 24 madde üzerinde faktör (temel bileşenler) analizi yapılmıştır. Temel bileşenler analizinde Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri .87 olarak bulunmuştur. KMO testi, kısmi korelasyonların küçük olup olmadığını, dağılımın faktör analizi için yeterli olup olmadığını test etmektedir. KMO değerinin .60'ın üzerinde olması gerekmektedir. Bu araştırmada elde edilen KMO değerinin .90'a oldukça yakın bir değer olduğu belirlenmiştir.

Ölçeğin AFA için yapılan ön analizlerden biri de Bartlett testidir. Yapılan analizde Bartlett testi sonucu, 1568,714 ($p < 0,0001$) olarak bulunmuştur. Faktör analizine tabi tutulan 24 maddeden özdeğeri (eigenvalue) 1'in üzerinde olan 6 faktör elde edilmiştir. Özdeğeri 1'in üzerinde olan faktörlerin varyansın toplam varyansı açıklama yüzdesi %66,113 olarak bulunmuştur. Ancak altı faktörün istenilen alt boyutlar için fazla olması; ayrıca, faktörlerin özdeğerlerinin faktör sayısı arttıkça birbirine yakın değerler taşımasından dolayı bir kesme noktası belirlenerek daha az sayıda faktöre zorlama yapılmıştır. Dolayısıyla, kesme noktası olarak faktör yükleri arasındaki farkın ilk azaldığı yerden kesilmesi ölçütü (Kline, 1994) dikkate alınarak ölçek dört faktöre zorlanmış ve aşağıdaki grafik elde edilmiştir.

faktör sayısı

Şekil 1. Scree sına grafiği
(Figure 1. Scree plot graphic)

Scree sına grafiğinde, grafik eğrisinin ikinci eğri noktası dördüncü faktörün olduğu yerden sonra başlamaktadır. Buradan ölçekteki faktör sayısının dörtle sınırlandırılabilmesi kararlaştırılmıştır. Bulunan dört faktöre ilişkin özdeğerler, varyans yüzdeleri ve toplam varyans yüzdeleri Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Okul müdürleri denge tutum ölçeği faktör analizi toplam varyans açıklama
(Table 2. School principals balance attitude scale factor analysis total varians explanation)

Başlangıç Değerleri				Toplam Açıklama Değerleri			Rotasyon Açıklama Değerleri		
Faktör	Toplam	Varyans Yüzdesi	Toplamalı Varyans Yüzdesi	Toplam	Varyans Yüzdesi	Toplamalı Varyans Yüzdesi	Toplam	Varyans Yüzdesi	Toplamalı Varyans Yüzdesi
1	9,007	37,529	37,529	9,007	37,529	37,529	3,994	16,642	16,642
2	1,881	7,837	45,365	1,881	7,837	45,365	3,614	15,059	31,702
3	1,530	6,374	51,740	1,530	6,374	51,740	3,533	14,721	46,423
4	1,278	5,325	57,065	1,278	5,325	57,065	2,554	10,642	57,065
5	1,137	4,739	61,804						
6	1,051	4,380	66,183						

Faktör analizi sonunda elde edilen varyans oranları ne kadar yüksek olursa, ölçeğin faktör yapısı da o kadar güçlü olmaktadır (Dunteman, 1989). Sosyal bilimlerde %40 ile %60 arasında değişen varyans oranları yeterli bulunmaktadır (Dunteman, 1989; Gorsuch, 1983).

Ölçeğin varyans açıklama yüzdesinin %40’ın üzerinde olması kabul edilebilir sınırlar içinde olduğunu göstermektedir. Varimax rotasyonu sonucunda analizi yapılan 4 faktörün açıkladıkları varyans yüzdeleri birinci faktör için %16,642, ikinci faktör için %15,059, üçüncü faktör için %14,721 ve dördüncü faktör için %10,642 olarak bulunmuştur. Faktör yük değerlerinin tamamı 0,451 ile 0,789 arasında değişmektedir. Ölçeğe uygulanan varimax rotasyonu sonucunda faktöre giren maddeler, madde-kalan ve madde-toplam korelasyon katsayıları, faktör analizi ve varimax rotasyonu sonuçları, her bir faktörün iç tutarlık (Cronbach α) katsayıları Tablo 3’de özetlenmiştir.

Tablo 3. Okul müdürleri denge tutum ölçeğinin faktör analizi ve madde analizi sonuçları ile t değerleri
(Table 3. School principals balance attitude scale factor analysis and item analysis results with t values)

S.N.	M. N.	Maddeler	Varimax Sonrası Faktör Yük Değerleri				Madde Top. Korelasyonları	Üst %27-Alt %27	
			F1 $\alpha=.88$	F2 $\alpha=.84$	F3 $\alpha=.82$	F4 $\alpha=.77$		t	p
1	21	Toplumun sözü geçen insanları veya tanıdıklarıyla okul arasında denge sağlama	,77	,24	,06	,11	,57	7,2	.000*
2	22	Değişim karşısında denge sağlama	,72	,16	,10	,13	,53	5,7	.000*
3	23	Teori ile uygulama arasında denge sağlama	,70	,-04	,34	,07	,53	5,8	.000*
4	20	Diğer okullarda kurulan dengeyi sağlama	,66	,33	,09	2,7	,58	6,7	.000*
5	24	Yöneticinin kendi dengesini sağlama	,55	,10	,16	,36	,53	6,5	.000*
6	12	Veli ile eğitim sistemi arasında denge sağlama	,55	,13	,31	,27	,65	8,8	.000*
7	19	Dış baskılar ile okul arasında denge sağlama	,49	,23	,31	,06	,53	5,6	.000*
8	8	Öğretmenle üst yönetim arasında denge sağlama	,19	,69	,15	,05	,52	5,7	.000*
9	6	Öğretmenle veli arasında denge sağlama	,32	,65	,08	,23	,61	6,5	.000*
10	5	Öğretmen ile müfettiş arasında denge sağlama	,33	,65	,08	,16	,59	7,1	.000*
11	9	Öğretmen ile diğer personel arasında denge sağlama	,-09	,63	,33	,09	,50	5,4	.000*
12	10	Yardımcı personel arası denge sağlama	,01	,57	,36	,30	,56	7,1	.000*
13	16	Üst yönetim ile okul arasında denge sağlama	,37	,56	,19	,08	,61	7,1	.000*
14	7	Öğretmenle okul aile birliği arasında denge sağlama	,29	,55	,17	,28	,61	6,7	.000*
15	17	Okulda bulunan sınıflar arası denge sağlama	,03	,25	,73	,07	,52	6,4	.000*
16	15	Öğrenci ile öğrenci arasında denge sağlama	,29	,04	,68	,09	,53	7,2	.000*
17	11	Veli ile öğrencisi arasında denge sağlama	,18	,13	,62	,29	,56	7,4	.000*
18	14	Öğrenci ile diğer personel arasında denge sağlama	,21	,29	,61	,27	,65	8,1	.000*
19	18	Okulun gelir gider dengesini sağlama	,31	,21	,55	,09	,53	6,7	.000*
20	13	Veliler arası denge sağlama	,30	,12	,52	,33	,64	7,9	.000*
21	1	Öğretmen ile öğretmen arasında denge sağlama	,16	,17	,01	,78	,45	6,1	.000*

Tablo 3'ün devamı									
22	2	Öğretmen ile öğrenci arasında denge sağlama	,08	,03	,29	,75	,47	5,4	.000*
23	3	Öğretmen ile yönetim arasında denge sağlama	,17	,31	,20	,60	,61	7,7	.000*
24	4	Öğretmen ile program arasında denge sağlama	,08	,34	,32	,45	,57	5,8	.000*

*p<.01

Tablo 3'te görüldüğü gibi, ölçek taslağında yer alan 24 maddeye ilişkin faktör yükleri 0,45 ile 0,78 arasında değişmektedir. Faktör yüklerinin oldukça yüksek olması 24 maddenin de ölçekle ölçülmek istenen özelliği ölçmeye katkı sağladıklarına işaret etmektedir. Ölçeğin toplam puanına göre oluşturulan alt-üst %27'lik grupların madde ortalama puanları arasındaki farkların anlamlılığı için uygulanan t testi sonuçlarının tamamı anlamlı bulunmuştur (p<.001). Bu durum her bir maddenin yüksek ve düşük toplam puanlı bireyleri maddelerin ölçülen özellikleri açısından yeterince iyi ayırt ettiğini göstermektedir.

Asal eksenlere göre döndürülmüş temel bileşenler analizi sonucunda; tüm madde faktörlerinin dört faktörde öbeğlendiği belirlenmiştir. Tüm ölçeğin iç tutarlık katsayısı (Cronbach α) 0,92 olarak bulunmuştur. Toplam 24 madde ve dört faktörden oluşan ölçekte birinci faktörde yedi madde (Cronbach α =0,88) bulunmaktadır. Bunlar; 12, 19, 20, 21, 22, 23, 24. maddelerdir. Bu maddelerin içerdiği anlamlar dikkate alındığında, okul dışı dengelerle ilgili olduğu görülmektedir.

İkinci faktörde toplam 7 madde (Cronbach α =0,84) bulunmuştur. Bunlar, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 16. maddelerdir. Bu maddelerin içerdiği anlamlar dikkate alındığında, personelin okul dışı dengeleri ile ilgili oldukları görülmektedir.

Üçüncü faktörde toplam 6 madde (Cronbach α =0,82) bulunmuştur. Bunlar, 11, 13, 14, 15, 17, 18. maddelerdir. Bu maddelerin içerdiği anlamlar dikkate alındığında, veli, öğrenci ve bütçe dengeleri ile ilgili oldukları görülmektedir. Okulun gelir gider dengesinin bu faktörde yer almasını, okul müdürlerinin bütçe dengesi için veliyi önemli gördükleriyle açıklanabilir.

Dördüncü faktörde toplam 4 madde (Cronbach α =0,77) bulunmuştur. Bunlar; 1,2,3,4. maddelerdir. Bu maddelerin içerdiği anlamlar dikkate alındığında, öğretmen dengesi ile ilgili oldukları görülmektedir.

Tablo 4. Okul müdürleri denge tutum ölçeği alt ölçeklerinin aritmetik ortalama, standart sapma, maksimum, minimum değerleri ve korelasyon katsayıları

(Table 4. School principals balance attitude scale correlation coefficient and arithmetic mean, standard deviation maksimum, minimum values of sub scales)

Faktör	N	X	SS	Min.	Max.	F1	F2	F3	F4	Toplam Puan
F1	135	3,802	,484	2,57	5,00		,61**	,63**	,49**	,84**
F2	135	3,803	,537	2,00	5,00			,62**	,58**	,86**
F3	135	3,701	,553	2,33	5,00				,57**	,85**
F4	135	3,894	,505	2,25	5,00					,74**
Toplam Puan	135	3,792	,436	2,46	5,00					

**p<.01

Okul müdürleri denge tutum ölçeğinin korelasyon katsayıları incelendiğinde faktörler arasında anlamlı, yüksek düzeyde bir ilişki

olduğu görülmektedir. Faktörler ile toplam faktör arasındaki ilişkinin yüksek olması toplamda tüm faktörlerin aynı yapıyı ölçtüklerini göstermektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLISION AND RE COMMENDATIONS)

Bu çalışmada okul müdürlerinin denge sağlamaya yönelik görevlerini ölçmede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirilmiştir. 24 maddeden oluşan ölçek Amasya ilinde bulunan okul müdürlerinin tamamına uygulanmıştır. Elde edilen verilere açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Faktör analizi sonucunda ölçeğe giren maddelerin birbirinden bağımsız dört faktörde toplandığı belirlenmiştir. Bu faktörler; *okul dışı denge*, *personelin okul dışı dengeleri*, *veli*, *öğrenci* ve *bütçe dengeleri*, *öğretmen denge boyutlarıdır*. Çelik (2000: 97-98). Okulda örgütsel etkililik için üç boyutun dengede tutulmasının öneminden söz etmektedir. Bu üç boyut okulun toplumsal açık bir sistem özelliği taşımasıyla oluşan birey, kurum, kültür boyutlarıdır. Okul Müdürleri Denge Ölçeğinde de (OMDÖ) daha çok kurum içi, kurum dışı birey ve çevre boyutları yer almaktadır. Benzer şekilde Bursalıoğlu (2000: 3-5)'na göre, eğitim sistemi eskiye değil yeniye dönük, dinamik bir denge sağlamalıdır. Örgütlerine sistem niteliği vermeye çalışan yöneticiler, sistem perspektifi tekniklerini bilmelidir. Dış perspektif çevre ile dengesini sürdürecektir örgütün, çevreye duyarlık göstermesini zorunlu kılar. İç perspektif ise, alt sistemlerin değişen koşullarını yakından izlemeyi gerektirir. Sosyal sistemlerin çeşitli görevleri arasından eğitim sistemleri daha çok sürdürme ve uyum görevleri yaparlar. Okul dışı denge boyutu için güvenilirlik katsayısı (Cronbach α =0,88), personelin okul dışı dengesi boyutu için güvenilirlik katsayısı; (Cronbach α =0,84), veli, öğrenci, bütçe boyutu için güvenilirlik katsayısı; (Cronbach α =0,82), öğretmen denge boyutu güvenilirlik katsayısı ise (Cronbach α =0,77) bulunmuştur. Ölçekteki birinci faktörün açıkladığı varyans miktarının %16,642, ikinci faktörün %15,059, üçüncü faktörün %14,721 ve dördüncü faktörün %10,642 toplam varyans miktarının da %57,065 olarak bulunması, okul müdürlerinin denge görevlerini ölçen geçerli bir araç olduğunu göstermektedir. Araştırma sonucunda oluşan okul müdürleri denge tutum ölçeği kullanılarak okul müdürlerinin denge tutumu, cinsiyet, kıdem, okul türü, okulun bulunduğu yerleşim yeri, okulun öğrenci ve personel sayısı değişkenleri açısından araştırılabilir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Açıkalın, A., Şişman, M. ve Turan, S., (2007). Bir insan olarak okul müdürü. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
2. Aydın, M., (1994). Eğitim yönetimi. (4. Baskı). Ankara: Hatipoğlu Yayınevi.
3. Başar, H., (2001). Sınıf yönetimi. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
4. Başaran, İ. E. (2008). Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi. Ankara: Ekinoks Yayınları.
5. Bursalıoğlu, Z., (2000). Eğitimde yönetimi anlamak sistemi çözümlenmek. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
6. Büyükoztürk, Ş., (2003). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı (Genişletilmiş 3. Baskı). Ankara Pegem A yayıncılık.
7. Çelik, V., (2003). Eğitimsel liderlik. 3. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
8. Dönmez, B., (2002). Okul müdürlerinin yeterlikleri. Eğitim Yönetimi Dergisi. 8(29), 27-45.
9. Dunteman, G.H., (1989). Principal components analysis. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

10. Gorsuch, R.L., (1983). Factor Analysis. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum. Orig. ed. 1974.
11. Güçlü, N., (1997). Eğitim Lideri Olarak Okul Yöneticisi. Milli Eğitim. (134), 50-54.
12. Hensey, M., (1999). The why and how of facilitative leadership. Journal of Management in Engineering, 15(3), 43-47. 11 Mart 2006 tarihinde <http://search.epnet.com> internet adresinden indirildi.
13. Hord, S.M., (1992). Facilitative leadership: The Imperative for Change, Southwest Educational Development Laboratory, Austin, Texas, US. 11 Mart 2006, <http://search.epnet.com>.
14. İlğan, A., (2008). Örgütsel değişim/değişme. Milli Eğitim. Sayı: (177).
15. Keçecioğlu, T., (2001). Bir değişimin anatomisi. İstanbul: Alfa Yayınları.
16. Kline, P., (1994) An easy guide to factor analysis. UK: Routledge.
17. Koçel, T., (1993). İşletme yöneticiliği. (4. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
18. MEB (2010). İlköğretim kurumları yönetmeliği. Resmi Gazete. 25212.
19. MEB, (1999). Toplam kalite yönetimi uygulama yönergesi. Tebliğler Dergisi. Sayı: 2506.
20. Moore, T.L., (2004). Facilitative leadership: One approach to empowering staff and other stakeholders. Library trends, 53(1), 230-237. 11 Mart 2006, <http://search.epnet.com/>.
21. Öncül, R., (2000). Eğitim ve eğitim bilimleri sözlüğü. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
22. Sherman, A., (2000). Women managing education. Educational management and Administration. (133).
23. Şişman, M., (2002). Öğretim liderliği. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
24. Töremen, F., (2002). Eğitim örgütlerinde değişimin engel ve nedenleri. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi . 12 (1), 185-202.
25. Töremen, F. Kolay, Y. (2003). İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Sahip Olması Gereken Yeterlikler. Milli Eğitim. (160), 341-350.
26. Töremen F. ve Ersözlü, A., (2010). Eğitim örgütlerinde sosyal sermaye ve yönetimi. İstanbul: İdeal Kültür ve Yayıncılık.
27. Uysal, A., (2001). İlköğretim okulu müdürlerinin yöneticilik ve liderlik davranışları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi. İstanbul.